

Promotoituja sisältöjä ja käännösrobotiikkaa

Monikielisyys huomio- ja elämystalouden palveluksessa
Pontus Purokurun *Römaanissa* ja Kaj Kalinin *Designissa*

Noora Vaakanainen

Monikielisyyttä on lähestytty kirjallisuudentutkimuksessa yhä enenevässä määrin sanataidetta uudistavana muotona. Tämä artikkeli tutkii tyyliintutkimuksen metodein huomio- ja elämystalouden esittämistä kahdessa kokeellisessa romaanissa. Miten kielten yhdistelyllä voidaan kritisoida kirjallista työtä leimaavaa brändäämistä? Entä kuinka monikielisyys taipuu yliopistomaailman ristivetojen representointiin? Kalinin ja Purokurun teoksissa monikielisyys osoittautuu jännitteiseksi keinoksi, jonka tehtävät vaihtelevat sisällöntuotannon banalisoinnista aina tuotteistamisen vastustamiseen.

Käsittelen tässä artikkelissa kielten yhdistelyä kokeellisena ja kriittisenä muotona Kaj Kalinin *Designissa* (2012) ja Pontus Purokurun *Römaanissa* (2019). Kartoitan romaanien keskeisimpiä monikielisyuden keinoja, ja tutkin, miten ne nivELYVÄT aiempaan kirjalliseen perinteeseen. Määrittelen monikieli-

syyden koostuvaksi useista eri tyylikeinoista, esimerkiksi *leksikaalisesta kohosteisuudesta*, jossa suomen kielen seassa ilmenee runsaasti toisen kielen sanoja tai fraaseja (ks. Tidigs 2014, 48; vrt. Kauranen, Huss & Grönstrand 2020). Tällainen kohosteinen monikielisyys kiinnittää lukijan huomion, ja siten se vaikut-

taa keskeisesti tekstin tulkintaan. Implisiittisiä, vähemmän huomiota ohjaavia monikielisyuden muotoja ovat esimerkiksi vieraan kielen vaikutus lauserakenteeseen tai toiselle kielelle tyyppilliset metaforat. (Tidigs 2014, 50.) Tyyllillä viitataan *motivoituvaan valintaan*: sen sijaan, että kirjailija viestisi lukijalleen

pelkästään yhdellä kielellä, hän on pää-
tynyt käyttämään kahta tai useampaa
kieltä, ja valinta määrittää keskeisesti
tekstin saamia merkityksiä. Kalinin ja
Purokurun teoksia vertailemalla on-
kin mahdollista valottaa niitä moni-
kielisiä tehtäviä, joita monikielisyys voi
kaunokirjallisessa kommentoinnissa
saada.

Erittelen artikkelissani eritoten
kohdeteosteni kielellisten keinojen suh-
detta kapitalismiin: Miten monikieli-
set keinot kritisoivat teoksissa esitety-
jä kehityskulkuja, kuten brändäämistä?
Vastustavatko romaanit kritisoimiaan
ilmiöitä, vai päätyvätkö ne itse asiassa
toistamaan niitä? Kapitalismin rapaut-
tavaa vaikutusta kielenkäyttöön ja kir-
jalliseen kulttuuriin voi pitää suoma-
laisessa kirjallisuudessa 2010- ja 2020-
luvuilla toistuvana teemana, mutta kir-
jallisuudentutkimuksessa sitä ei ole
vielä mittavasti käsitelty (ks. Ojajärvi,
Sevänen & Steinby 2018, 40). *Huomio- ja
elämystaloudeksi* nimitetyssä kapitalis-
min nykyyvaiheessa fyysisten kulutus-
hyödykkeiden massatuotannosta on siir-
rytty digitalisaation myötä immateriaa-
liseen tuotantoon, toisin sanoen “tuot-
teita ympäröivien tai pikemminkin nii-
hin sisällytettyjen abstraktien merkitys-
ten ja konseptien luomiseen” (Karku-
lehto & Venäläinen 2016, 15). Tämän
lisäksi rajat tuottajan ja kuluttajan sekä

työn ja vapaa-ajan välillä ovat liikkeessä,
kun sosiaalisen median käyttäjät tuot-
tavat alustoilla toimiville monikansalli-
sille yrityksille ilmaista sisältöä, ja yri-
tykset puolestaan kilpailevat käyttäjien
huomiosta tarjoamalla elämyksiä samal-
la kun ne pyrkivät keräämään tietoa ku-
luttajien liikkeistä alustoilla. Sisältöihin
ohjattu huomio tuottaa yrityksille lisä-
arvoa, sillä käyttäjien toimintaa seulo-
malla voidaan ennustaa haluja, optimoi-
da tuotantoa ja kohdentaa kuluttajalle li-
sää mieluista sisältöä. (Celis Bueno 2017,
4; Zuboff 2015.)

Sanataiteen vastaanotossa elämys- ja
huomiotalouden vaikutus näkyy muun
muassa niin, että julkisuuden valokei-
lassa on entistä useammin tekijä eikä
kaunokirjallinen teos (Arminen 2013,
166; Ruohonen 2018a, 159; 2018b, 194;
Piippo 2016, 352). Sanomalehdissä kir-
jallisuuskritiikki on tehnyt tilaa kirja-
esittelyille (Ruohonen 2018b, 194), ja
teoksia arvotetaan vahvasti elämykselli-
syyttä painottavasta näkökulmasta (ks.
Piippo 2016, 335). Elämyksellisyyden
korostaminen on noussut keskeiseen
asemaan myös suomalaisen designin
kentällä, jossa muotoilun odotetaan
”luo[van] palveluihin elämyksiä, jotka
saavat aikaan tunnesiteen” (Korvenmaa
2009, 325). Samanaikaisesti kotimaisia
taideinstituutioita on ravistellut mark-
kinallistuminen ja innovaatiopolitiik-

ka, jossa liikeyritysten toimintalogiikka
jalkautetaan osaksi taiteentekemistä ja
-tutkimusta koskevaa pedagogiikkaa
(ks. Arminen, Logrén & Sevänen 2020;
Korvenmaa 2009, 313). Artikkelissani
tutkin, miten monikielisyyttä käytetään
yhtäältä näiden ilmiöiden esittämiseen,
ja kuinka ne toisaalta kehystävät roma-
anien kielellisten keinojen tulkittamista.

Monikielisyys kytkeytyy kohdete-
oksissani myös romaanilajin ja sen kon-
ventioiden uudistamiseen. Romaanin
määrittely on tuottanut kirjallisuuden-
tutkimukselle hankaluuksia muokkaan-
tuvuutensa takia, sillä laji voi sisällyttää
itseensä toisia tekstilajeja ja -tyyppejä
ilman, että teoksen status romaanina tu-
lisi kyseenalaistetuksi (Saariluoma 1989,
305). Tästä huolimatta teoretisoinneissa
on nostettu esiin joitakin toistuvia piir-
teitä: romaani on lähtökohtaisesti indi-
viduaalisuutta korostava muoto, jonka
keskiössä on yksilöllinen kokemus to-
dellisuudesta (mt., 17, 21). Uudemmas-
sa romaanikirjallisuudessa todellisuus-
kokemus voi näyttäytyä yksilölle mietet-
tömänä, ja tekstilajissa voidaan myös ko-
rosta epäuskoa yksilöllisesti koettuun
todellisuuteen (Saariluoma 1989, 308–
310; Saariluoma 1992, 44, 254). Lajissa
toistuvat näin ollen aikakaudesta riip-
pumatta ”todellisuuden, kirjallisuuden
ja ihmisenä olemisen ontologiset kysy-
mykset”, joita muoto voi tutkia niin tee-

mojen kuin rakenteenkin tasolla (Meretoja 2013, 60, 69). Realistisen romaanin muotoutumista tutkinut Ian Watt (1957/1962, 72–74) on todennut, että kapitalismi on vaikuttanut keskeisesti lajin syntyyn ja tapaan kuvata yksilöllisyyttä. Kapitalismikriittisille suomalaisille nykyromaaneille onkin ominaista subjektiviteetin ja yksilöllisen kokemuksen ohuuden tematisoituminen, kun minuus määrittyy suhteessa rahaan ja työnteokoon (Malmio 2018, 395–400; ks. myös Huhtinen 2021). Realistiselle perinteelle vastapainona voi puolestaan pitää lajin ja kerronnan runsasta metakomentaaria, kiinnostumista muodosta ja sen reflektoinnista (Meretoja & Mäkikalli 2013, 37).

Taiteessa kokeellisuus näyttäytyy vahvasti suhteellisena käsitteenä, sillä kokeellisia teoksia luonnehtii niiden poikkeaminen valtavirrasta (Katajamäki & Veivo 2007, 12). Tutkimuksessa on tavattu käyttää rinnakkain avantgardistisen ja kokeellisen käsitteitä, joskin hienoisin painotuseroin. Siinä missä kokeellista teosta määrittää uusien muotojen etsiminen, avantgardistinen kirjallisuus ”osallis[tuu] kirjallisen kentän – kirjailijan aseman sekä kirjallisuuden perinteen, tehtävän, julkaisu- ja jakelujärjestelmän ja yhteiskunnallisen aseman – kyseenalaistamis- ja muutospyrkimykseen” (Veivo & Katajamäki

2007, 12; ks. myös Helle & Piippo 2021, 425–426).

Samoja ajatuksia kyseenalaistamisesta on tosin liitetty kokeelliseen kirjallisuuteenkin, sillä teoksen tulee jossakin määrin horjuttaa oletuksia siitä, mitä kirjallisuus voi olla, jotta se hahmottuisi kirjallisuuden konventioita ja määritelmiä koettelevaksi (Bray, Gibbons & McHale 2012, 1). Huomioja elämystalouden esittämistä tarkasteltaessa tämä tarkoittaa vastakarvaan asettautumista. Kokeellista kirjallisuutta tutkinut Laura Piippo (2016, 365) toteaa, että elämystaloutta haastava romaanikirjallisuus voi kutsua myönteisten affektien lisäksi esiin turhautumisen ja vieraantumisen tunteita vastustamalla esimerkiksi suoraviivaista tematisuutta, korostunutta tarinallisuutta sekä teoksen vastaanottoa ohjaavaa brändäämistä.

Seuraavaksi esittelen monikielisyyden käsitettä sekä monikielisyyden mahdollisia funktioita kaunokirjallisuudessa. Artikkelin kolmannessa osassa analysoin Purokurun *Römaanissa* ilmenevää kohosteista ääkkösten käyttöä monikielisenä tyylikeinona ja huomiotalouden kritiikkinä. Neljännessä osassa tutkin Kaj Kalinin *Designissa* monikielistä määrittelyä ironian ja *nonsensen* välineenä, ja lopuksi vertailen teosten tulkinnallisia mahdollisuuksia.

Monikielisyys kaunokirjallisuudessa

Monikielisydestä on käytetty myös termiä *koodinvaihto* (*code-switching*)¹, siinä missä yksittäiset sanat on tulkittu sitaattilainoiksi monikielisyyden sijaan (Iso-maa, Nurmi & Pahta 2019, 17). Koodinvaihdon käsite pohjaa tosimaailman puhetilanteisiin, joissa puhuja yhdistelee kahta tai useampaa kieltä. Uusia, suomen kieleen vasta rantautuvia muotisoanoja on niitäkin mahdollista tarkastella monikielisyyden käsitettä soveltaen (mt). Koodinvaihdon käsitteen soveltaminen edellyttää kuitenkin kriittisyyttä, koska aina siirtymät kielellisten koodien välillä eivät ole selvärajaisia, ja kaunokirjallisuudessa voidaan myös esittää eri koodien sulautumista tai osoittaa niiden keinotekoisuus (Kauranen, Huss & Grönstrand 2020, 6). On siis tärkeää muistaa, etteivät rajat kielellisten koodien välillä ole luonnollisia vaan tehtyjä, ja niitä myös tuotetaan vuorovaikutuksessa (mts.; Tidigs 2014, 48).

Monikielisyyttä suomenruotsalaisessa kaunokirjallisuudessa tutkinut Julia Tidigs kirjoittaa, että monikielisydessä keskeinen määrittävä tekijä on vierauden vaikutelma, ja siten yksittäiset, vakiintuneessa käytössä olevat vieraskieliset sanat eivät toimi vieraannuttavasti ja erotu kohosteisina enemmistökielen muodostamaa taustaa vasten

(Tidigs 2014, 49). Tästä huolimatta voidaan ajatella, että tiuhaan esiintyvät sitaattilainat kyllä tuottavat kohosteisen monikielisyuden vaikutelman, ja lisäksi vakiintuneet keinot voidaan eri tavoin tehdä kaunokirjallisessa kontekstissa jälleen vieraiksi. Molemmissa tutkimisani teoksissa sitaattilainat ovat merkittävässä osassa, minkä vuoksi monikielisyuden tutkiminen edellyttää niiden huomioimista. Vierauden vaikutelmaa on myös yhä useammin käsitelty tutkimuksessa lukijan näkökulmasta: se, koetaanko monikielisyys teoksissa vieraaksi, riippuu esimerkiksi lukijan kielellisestä kasvuympäristöstä ja hänen halustaan nähdä vaivaa tekstin äärellä (Tidigs & Bodin 2020, 146).

Monikielisyys ei ole suomalaisessa kirjallisuudessa uusi ilmiö,² mutta sen saamat merkitykset ja tulkinnat ovat vaihdelleet radikaalisti. Monikielisyuden on tutkimuksessa ajoittain nähty oireilevan kielen sukupuuttoa (Isomaa, Nurmi & Pahta 2019, 11), ja samaan aikaan sitä on lähestytty luovana kielenkäyttönä, joka mahdollistaa uusien kirjallisten muotojen ja kulttuuristen yhteyksien kehittämisen (ks. Kauranen, Huss & Grönstrand 2020). Tällöin kielten yhdistely merkityksellistyy myönteisesti, ja se voi osoittaa niin kansallisten kuin kielellisten rajojen häilyvyyttä (mt., 13).

Tekstuaalisena keinona käytetyn

koodinvaihdon on osoitettu kirjallisuudessa muun muassa tuottavan huumoria, realismia sekä vaikutelmaa puhekielisydestä ja epämuodollisuudesta. Se on yhdistetty myös kaunokirjallisten konventioiden torjumiseen. (Gardner-Chloros & Weston 2015, 186.) Monikielisyuden tuottamat esteettiset vaikutelmat voivat nekin vaihdella merkittävästi riippuen ajasta, paikasta, vastaanottajasta sekä yhdisteltävien kielten kulttuurisesta statuksesta. Vähemmistökielen, kuten vaikkapa pohjoissaamen tai ruotsin, yhdistämistä valtakieleen tulkitaan väistämättä eri tavoin kuin *lingua franca* -asemassa olevan kielen liittämistä suomeen.

Uudemmissa tutkimuksissa on huomautettu, että kaunokirjallisuudessa monikielisyys on tavanomaisesti multimodaalista ja vahvasti riippuvaista niin tekstin visuaalisesta kuin äänteellisestä aineksestä (Kauranen, Huss & Grönstrand 2020, 12). Kielten yhdistelyä ja sen saamia merkityksiä ei tulisi myöskään ymmärtää yksistään kielellisenä rekisterinä, vaan monikielisyyttä on syytä suhteuttaa ympäröivään kontekstiin (mt., 12; Isomaa, Nurmi & Pahta 2019, 17). Kaunokirjallisessa teoksessa kontekstin huomiointi tarkoittaa historiallisen ja kulttuurisen kehyksen lisäksi tekstien välisten eli intertekstuaalisten viittausten tarkastelua.

Ääkköset monikielisenä ja töhrivänä keinona *Römaanissa*

Pontus Purokurun teosta on jokseenkin mahdotonta irrottaa sitä ympäröivästä kontekstista, johon voidaan laskea muun muassa teoksen tulkintaa ohjaavat paratekstit, kuten kirjailijahaastattelut³ sekä viitattujen kaunokirjallisten kansatekstien joukko. Etenkin kotimaisen kokeelliseen kirjallisuuden perinteeseen kiinnitytään *Römaanissa* tois-
tuvilla intertekstuaalisilla viittauksilla: otsikossa esiintyvä tekstilajin nimen muuntelu yhdistyy Jaakko Yli-Juonikkaan *Neuromaaniin* (2012), jota on luetu laajalti kotimaista romaania uudistavana teoksena (ks. Piippo 2020a, 28–29). Kytkestä alleviivataan *Römaanin* lopussa, kustantajan sepitteellisissä jälkisanoina (*Römaani*, 211). Viittauksia romaanilajia muokanneeseen kaunokirjallisuuteen löytyy myös teoksen kohosteisista graafisista keinoista: *Römaanissa* (s. 182–183) on esimerkiksi käytetty mustia, miltei koko sivun peittäviä suorakulmioita viestimään puhelimen ruudun pimenemistä, mikä muistuttaa Kari Aronpuron kollaasiteoksessa *Aperitiff – Avoim kaupunki* (1965) esitettyä sähkökatkosta. Musta suorakulmio on mahdollista yhdistää laajemminkin kokeellisen kirjallisuuden perinteeseen (ks. Joensuu & Kilpiö 2019). Teoksen taitto

ja dialoginen rakenne puolestaan assosioituvat ”sukupolvensa ääneksi” tituleeratun Johannes Ekholmin romaaniin *Rakkaus niinku* (2016), joka etenee sekini chat-keskusteluna.⁴

Römaanissa Pontukseksi nimetty kertoja jakaa kriittisiä huomioita niin tekstimuodosta, luovaa työtä määrittävistä taloudellisista reunaehdoista kuin kirja-alasta. Autofiktiivisen romaanin valitseminen kommentaarini lajiksi on 2000-luvun kapitalismikriittiselle kaunokirjallisuudelle perin tavanomaista, ja tällaisia teoksia luonnehtii usein viihdeellisten, populaarikulttuurista tuttujen keinojen käyttö sekä teosten tapa viitata tekijän kanssa samannimisiin henkilöhahmoihin tai kertoihin (Arminen 2018, 287). *Römaanin* kielelliset keinot, rap-lyriikan imitointi, kollaasitekniikka, ASCII-estetiikka ja taitossa tehdyt ratkaisut voidaan laskea massakulttuurista tuttuun repertuaariin, ja ne pyrkivät tuottamaan illusion sosiaalisen median uutis- ja päivitysvirran selaamisesta. Monikielisyden yhtenä tehtävänä on siis *autenttisuuden* luominen (ks. Tidigs 2014, 81–88). Autenttisuuden tavoittele alkaa kaikessa arkipäiväisyydessään muistuttaa kuitenkin jo kärjistettyä banalisointia, kun kertoja dokumentoi niin smoothie-reseptiään kuin ostoslistaansa. Digitaalisen kulttuurin ja viestinnän representaatioita sekä niiden yhteydessä

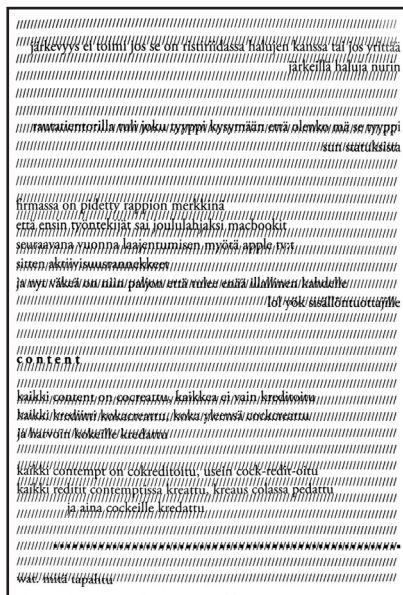
toistuvaa banaalisuutta suomenkielisessä nykykirjallisuudessa tutkinut Hanna Huhtinen (2021, 66) on todennut teosten päähenkilöiden ”alasta[van] somerepresentaationsa virtuaalisen suostion reaaliaikaiselle arvioinnille mitataksaan, miten [heidän] persoonallinen brändinsä kehittyi”. Tämän seurauksena ”[e]i-kaupallinen tila menetetään ja kaikki teot nähdään kaupallisen potentiaalini näkökulmasta” (mt., 66).

Vapaa-ajan ja silkan olemisen muuntuessa henkilöbrändiä kehittäväksi työksi kaunokirjallinen kerronta tympeytyy, kun latteimmatkin ajatukset ja toimet on jaettava sosiaalisessa mediassa. Monet digitaalista viestintää kuvaavat kotimaiset nykyromaanit rakentuvat pitkälti arkea raportoivalle ja dokumentaarisuuden estetiikkaa henkivälle ensimmäisen persoonan kerronnalle (Huhtinen 2021, 57–58), joka on omiaan korostamaan kerronnan subjektiivisuutta ja yksilön kokemusta. Purokurun teoksessa monikielisyttä on mahdollista ymmärtää yhtä lailla kommunikaation arkiintumisen painottamisena, sillä se korostaa viestinnän välittömyyttä, toisin kuin muodollisen rekisterin noudattaminen (ks. Gardner-Chloros & Weston 2015, 186).

Kenties merkittävin monikielisyden keino *Römaanissa* on ääkkösten koston käyttö osana englanninkieli-

siä sanoja, joita tehostavat graafiset keinot. Poikkeava ääkkösten käyttö kantaa vahvoja kaikuja kokeellisesta kirjallisuudesta, ja *Römaanissa* tyylikeino kytketään avoimesti Harry Salmenniemen poetiikkaan: teoksen nimessä esiintyvän viittauksen⁵ lisäksi yksi romaanin kappaleista on otsikoitu **runöksi** (*Römaani*, 171, lihavoitu alkuperäinen) *Runojä*-kokoelman (2011) mukaan. Sekä Salmenniemen että Purokurun teoksessa otsikointi vaikeuttaa ääntämistä rikkomalla suomen kielen vokaaliharmonian, minkä voi lukea lajia koskevaksi kannanotoksi. *Römaanissa* viitataan myös toistuvasti Salmenniemen runokoelmaan *Texas, sakset* (2010) ja käytetään teoksesta tuttuja, tekstin päälle aseteltuja vinoviivoja vaikeuttamaan lukemista (kuva 1).

Katkelman kolmannessa kappaleessa vinoviivoilla tuhritaan yrityskulttuurille tyyppillisten lahjusten ja statussymbolien luettelointia, jonka edessä lukuistuotteet vaihtuvat yhä vaatimattomampiin kannustimiin. Luetteloinnin ohella katkelmassa varioidaan sisällöntuottamista kuvaavia englanninkielisiä sanoja poikkeavan tavutuksen ja paralleleja luovan homonymian avulla. Englannin kielessä suomen kieltä tiheämmin esiintyvä C-kirjain on toisella rivillä muuntunut K-kirjaimeksi, jonka voi tulkitä jäljittelevän stereotyyppistä suoma-

Kuva 1. Römaani, s. 25.

laista aksenttia sekä kielellistä taitamattomuutta vihjaavaa rekisteriä, jota käytetään pilkkaamaan englanninkielistä, mainosteksteille tyypillistä kielellistä kohottamista. Koodinvaihdon tuottamaa halveeraavaa sävyä tehostetaan *content*-sanan assosioinnilla ylenkatsetta merkitsevään *contemptiin*, ja lihavoidun väliotsikon alle sijoitetussa ensimmäisessä kappaleessa alkusointu rinnastaa toisiinsa sitaattilainan *content* ja vierasperäisen uudissan *cocreattu*. Rinnastus tuntuisi osoittavan sanojen vastakaisuuden, kun yksilöihin usein henkilöityvä sisällöntuotanto todetaan yhdes-

sä luoduksi, ja tekijyyden tunnustamisen ongelmia ja siihen liittyvää riistoa painotetaan muuntamalla alkuperäinen englanninkielinen sana, *cocreation*, ”harvoin kokeille kredatuksi”, joka kontrastoituu toteamukseen ”aina cockeille kredattu”. Hieman ristiriitaisesti kappaleissa asennoidutaan samanaikaisesti pilkallisesti yhteistekijyyteen ”cock-redit-ointina”. Epäpuhaat multiriimit, ääntämisen inтонаatiota painottava tavutus sekä ivalinen sävy yhdistettynä kappaleen taittoon ovat tulkittavissa rap-lyriikasta tutuksi uhoamiseksi, retoriseksi ja kilvoittelevaksi roolin ottamiseksi (ks. Sykäri 2014, 7; myös Rantakallio 2018, 364, 380).

Salmenniemen runoutta tutkinut Anna Helle esittää, että kirjailijan *Texas, sakset* -kokoelmassa graafiset keinot, kuten tekstin sommittelu sivulle, vinoviivojen käyttö ja yliviivaus, johtavat vaikutelmaan väkivaltaisuudesta ja aggressiivisuudesta (Helle 2016, 121; 2019, 98). Aggressiolla on yhteiskuntakriittinen tehtävä, sillä runojen kärki suuntautuu medikalisaatioon ja mielenterveysongelmien turhaan lääkitsemiseen (Helle 2019, 96–97). Kaunokirjallista tekniikkaa voi merkityksellistä myös lukemista häiritsevänä ja tulkinnallista prosessia hidastavana *kirjallisena tuhontana*, jonka kriittiset funktiot vaihtelevat kaunokirjallisuudessa satiirista kirjainmerkkien

pysyvyyden kyseenalaistamiseen (van Peer 1997; Joensuu 2020). *Römaanissa* vinoviivoilla toteutettu tärvely tulee merkityksineen kuitenkin puretuksi, kun sama teksti toistetaan seuraavalla sivulla ilman päälleladontaa. Toiston myötä vastaanottoa mahdollisesti hidastuttavat ja sen reflektointiin liittyvät tehtävät kumoutuvat. Siinä missä Salmenniemen teoksessa vinoviivat ovat keskeisessä osassa tuottamassa uhkaavuutta juuri siksi, että ne häiritsevät lukemista (Helle 2016, 121), johtavat Purokurun teoksen graafiset ja kielelliset tyylikeinot vaikutelmaan banalisoivasta pintatason töhrimisestä, joka on pikemminkin uhoavaa kuin painostavaa.

Römaanissa toistuvat ”content” ja ”promoted content” -otsikoinnilla merkityt kappaleet, jotka tuottavat katkoksia kerrontaan sekä alleviivaavat kertomuksen sijoittumista sosiaalisen median alustalle. Samalla ne korostavat sisällöntuotannon ja henkilöbrändäyksen ujuttautumista osaksi henkilöhahmojen välistä chat-viestintää. Lihavoidut otsikot toimivat intermediaalisena viittauksena (*intermedial evocation*), jossa toisesta mediumista tuttu keino tai piirre tuodaan uuteen ilmaisuvälineeseen (Wolf 2005, 255). ”Promoted content” viittaa sosiaalisen median kontekstissa sisältöön, jonka näkyvyyttä on tehostettu markkinointimuodoilla, ja romaanilajiin ahdet-

tuna *content*-otsikointi sekä sanan koho-
 steinen lihavoitu luovat mielikuvia
 kaunokirjallisuudesta maksettuna sisäl-
 löntuotantona. Aihetta on tarkasteltu sit-
 temmin kriittisesti *Helsingin Sanomissa*
 (2022), kun Koko Hubara otti haastatte-
 lussa kantaa niin kutsuttuun vaikuttaja-
 kirjailijuteen, jossa kustantamon portit
 avautuvat isoista seuraajaluvuista naut-
 tiville sosiaalisen median julkimoille.
 Kirjamarkkinoilla laajan seuraajakun-
 nan ajatellaan takaavan teokselle yleis-
 sön, toisin sanoen seuraajien oletetaan
 kääntyvän kaunokirjallisesta sisällöstä
 maksaviksi kuluttajiksi. Näin kustanta-
 mot saavat tuloja kirjallisesta sisällöstä,
 ja vaikuttajakirjailija pääsee ”ohitus-
 kaistaa pitkin” debytoimaan kaunokir-
 jallisella kentällä sekä kokeilemaan sii-
 piään kulttuurieliitin arvostamalla aree-
 nalla. (Ks. keskustelusta Riihinen 2022;
 Linna & Ollikainen 2022.)⁶

Markkinoitua sisältöä merkitsevät
 kappaleet yhdistyvät teoksessa lisäksi
 sävyiltään kärjistetyn positiivisiin, ker-
 tojalle osoitettuihin englanninkielisiin
 viesteihin. Niissä häntä puhutellaan tut-
 tavallisesti etunimellä ja *you*-pronomi-
 nilla, samanaikaisesti kun muistutuk-
 set painostavat tarttumaan työntekoon
 ja optimoimaan ajankäyttöä: ”You Haven’t
 Written in 6 Days” (*Römaani*, 164).
 Notifikaatiot imitoivat kieliasultaan
 sosiaalisen median automaattisia vies-

tejä, jotka pyrkivät sitouttamaan käyttä-
 jää palveluun ja kannustavat tätä tuotta-
 maan ilmaista sisältöä alustalle. Kirjal-
 lisuudentutkija Elina Armisen mukaan
 (2013, 166) brändäämistä satirisoivat
 nykyteokset korostavat usein kirjoitta-
 misen merkitystä tai tutkiskelevat kir-
 jailijantyön muutokseen liittyvää ah-
 distusta. ”Promoted content” -kappa-
 leet käsittelevätkin lähes poikkeuksetta
 kirjoittamista, kustannusalaan tai kirjai-
 lijuutta, minkä voi tulkita kommentoi-
 van kielteisesti taiteentekemisen valu-
 mista kohti sisällöntuotantoa sekä pro-
 motoinnin korostunutta roolia kirjalli-
 sessa työssä.

Kerronnan edetessä ”promoted con-
 tent” -otsikointi töhritään ääkkösillä
 ”promöted cöntentiksi” (kuva 2). Ääk-
 kösten signaloima koodinvaihto asso-
 sioituu jälleen tahalliseen kielelliseen
 taitamattomuuteen tai sen parodiointiin.
 Rekisterinvaihdos tuotetaan puhekieli-
 syyteen taittavalla kirjoitusasulla, jossa
 yhdistetään englanninkieliseen sitaat-
 tilinaan suomen kielelle tunnusomai-
 sia ääkkösiä. Otsikon typografiassa on
 hyödynnetty ikonisuutta, kun poikkeaa
 kirjasinkoko ja lihavoitu luovat vai-
 kutelmaan kovaäänisyydestä (ks. Nør-
 gaard 2009, 150–151). Kohosteinen
 ulkoasu alleviivaa huomion kaappaa-

Kuva 2. Römaani, s. 203.

mista ja promotoinnin banalisointia yhdessä puhekielisen vaikutelman kanssa.

Kappaleen lopussa esiintyvä, ornamentaalinen päälleladonta toistuu teoksessa useaan otteeseen. Kapitalismikriittisen kommentaarin välineenä päälleladonta on tullut tunnetuksi etenkin Eino Santasen setelirunoudesta, jossa turmeleva tekniikka herättää kysymyksiä niin rahan arvosta kuin siihen kytkytyvästä vallasta (Helle 2018, 62). *Römaanissa* päälleladonnan tuottamaa tekstiä voi tulkita kuvarunoa lähenevänä, kiiltävään pintaan heijastuvana sanarakennelmana, josta on osittain erotettavissa tekstinkäsittely- ja taitto-ohjelmien mallipohjista tuttu, pseudo-latinankielinen *Lorem ipsum dolor*-litania. Tätä graafisen suunnittelun vakiotyökälyä käytetään tyyppillisesti havainnollistamaan tekstin typografiaa ja asetelua niin, etteivät sanojen merkitykset veisi huomiota kirjoituksen ulkoasulta (Heller 2015, 20). Päälleladontaa voi tarkastella ”promöted content”-kappaleen metaforisena peilikuvana: elämyksellisyyden ja lukukokemuksen painottaminen vertautuu valmista tekstipohjaa elävöittävään, merkityksettömään täytetekstiin, jolla ei ole muuta tehtävää kuin toimia mallintavana kuvana. Mahdollista kriittistä, reflektointiin kannustavaa tulkintaa voi kuitenkin suhteuttaa kirjailijan toteamuksiin siitä, että kohosteisen visu-

aalisuuden tavoitteena on ollut lisätä sosiaalisen median alustoista tuttua ”selatavuutta”, jottei teokseen ole tarpeen keskittyä pitkäjänteisesti⁷. Tällöin graafiset ja kielelliset keinot eivät niinkään enää toimi elämys- ja huomiotalouden kriittikinä vaan pikemminkin niiden palveluksessa.

Läpi romaanin tiheään toistuva ö-vokaali tulee kohosteisesti mainituksi, kun kertoja hahmottelee teoksensa mahdollista synopsisista (kuva 3). Kertoja pohtii antavansa teokselleen nimeksi ”Ö”, jonka voi tulkita joko ruotsin kielen saarta merkitseväksi sanaksi tai vaihtoehtoisesti suomen kielen ö-vokaaliksi. Ensimmäistä tulkintavaihtoehtoa on mahdollista ymmärtää – etenkin yhdessä saarikuvaston kanssa – viittauksena utopia-kirjallisuuden perinteeseen tai Purokurun kirjoittamaan utooppiseen mani-

festiesseeseen, ”Täysin automatisoitu avaruushomoluksuskommunismi” (2018). Toinen mahdollisuus on tulkita ääkkönen viittaukseksi teoksen otsikkoon, mikä korostaa synopsisin auto- ja metafiktiivistä luentaa. Näitä kahta tulkintaa kenties kiinnostavampi vaihtoehto on lukea ”Ö” intertekstuaalisesti kytkökseksi edesmenneen Miki Liukosen vuonna 2017 ilmestyneeseen *O*-romaaniiin⁸ ja teoksen markkinointiin. Liukkonen antoi mittavasti haastatteluja iltapäivälehtiin ja viesti aktiivisesti seuraajilleen sosiaalisessa medias-⁹, ja häntä voikin pitää malliesimerkinä nykyaikaisesta *mediakirjailijasta*. Tällaisen kirjailijan julkista tekijäbrändiä on tuotettu usein monimediaalisesti, eikä pelkästään ”kirjailijan omalla tuotannolla tai kirjallisuusinstituution piiriin kuuluvien välinein kuten kriitikkilä ja

idea romaanista: 800-sivuinen kirja elämästä itämeren saarella
kaikki teknologia max 1900-luvun alun maaseutua
ei juuri sähköä vaan öljylamppuja ja paperikirjoja
elämää määrittää keskittyminen ja pitkäjänteisyys
juoni: saarella kasvanut nuori kuulee digitalisaatiosta
ja alkaa haaveilla internetistä ja tehdä töitä päästäkseen
kyberavaruuteen. kirja siis kuvaisi ensikosketuksen ihmettä
nimi voisi olla Ö

Kuva 3. Römaani, s. 127.

tutkimuksella” (Hypén 2015, 34). Koska kohosteisilla ääkkösillä on *Römaanin* teoskokonaisuudessa pääosin töhrivä funktio, voi viittausta ajatella kirjallisenä tölväisyinä. Tulkitseen, ettei herjan kohteena ei ole Liukkosen romaani, vaan pikemminkin tekijän edustama kirjallinen julkisuus, jossa brändäysprojekti jättää varjoonsa kaunokirjallisen teoksen ja ohjaa korostuneesti sen vastaanottoa. Tässä mielessä aiempi Ö-kirjaimen toisto ja merkkijonon välistyksen vaihtelu houkuttelee lukemaan kirjainjonoa faattisena, yksistään viestintää ylläpitävänä keinona, joka lähenee kielellistä taantumista. Kirjaimen toistoa voi lisäksi tulkita ajatustaukoa merkitsevänä ellipsinä. Äänteellisyyden korostumisella on sekä banalisoiva että parodioiva tehtävä, sillä *O*-teoksen ilmestyessä Liukkosen painotti haastatteluisaan, ettei nimeä tule lukea kirjaimena vaan kehämäisenä symbolina, jota ei ole mahdollista lausua ääneen¹⁰.

Römaanin asennoituminen elämys- ja huomiotalouden sanelemaan brändäykseen ja kirjalliseen työhön osoitautuu kuitenkin huojuvaksi, jos teosta tarkastelee Purokurun antamien haastattelujen valossa. Niissä kirjailija on korostanut irtaantumista suomalaisen romanikirjallisuuden perinteestä esimerkiksi toteamalla, että teoksessa ”outoutetaan perinteinen romaani, vähän niin

kuin Marcel Duchamp aikoinaan piirs[i] Mona Lisalle viikset, niin tässä – – piirretään perinteiselle romaanille viikset”¹¹. Purukokuru on myös kertonut pyrkimyksistään ”korruptoida” romaanilajia¹². Korostunut eronteko perinteeseen asettautuu ristiriitaiseksi romaanin sisältämien lukuisten intertekstuaalisten viittausten kanssa, jotka kytkevät teosta niin valtavirtaiseen kuin konventioita koettelemaan suomalaiseen kertomakirjallisuuteen.

Kokeellisten teosten määrän lisääntymässä niiden sisältämät kirjalliset keinot valuvat väistämättä hiljalleen osaksi valtavirtaa, mikä voi johtaa kokeellisen poetiikan haltuunottopyrkimykseen (Helle & Piippo 2021, 423). Tällöin tulisi tarkastella sitä, millä tavoin kokeellisia muotoja hyödyntävät teokset kommentoivat tai kehittelevät aiemmasta perinteestä tuttuja keinoja, ja millaisia tulkinnallisia haasteita ne asettavat asteittain tutuiksi käyville muodoille. Yhteistekijyyttä nykytaiteessa ja kirjallisuudessa kriittisesti tutkinut Hanna Kuusela (2020, 178) toteaa, että ”ainutlaatuisuuden ja uutuuden kautta markkinoin[ntia]” voi pitää huomiotaloutta palvelevana brändäyksenä, joka häivyttää teosten suhdetta aiempaan kirjalliseen perinteeseen. Kuusela on myös kyseenalaistanut kaunokirjallisten kokeilujen itseriittoisuutta (mt., 189), mikä palauttaa huo-

mion teoksia määrittävään todellisuuskokemukseen ja sekä siihen, miten ne käsittelevät yksilön suhdetta maailmaan.

Römaani ei niinkään esitä yksilön kokemusta huomiotaloudesta vieraannuttavassa valossa tai kutsu esiin kokeelliselle kirjallisuudelle ominaisia, ristiriitaisia affekteja, vaan pikemminkin turuttava ja kauttaaltaan tunnistettava kokemus toistuu suoraviivaisesti teoksen vastaanotossa: ”tämä on banaalia. tällä ei ole mitään merkitystä. ei ole mitään analysoitavaa. – – on vain kommunikation merkityksistä tyhjennetty virta. – – ja kaikilla on jo kokemus tästä.” (*Römaani*, 46). Teos toki ankkuroituu kokeellisen kirjallisuuden lajiin, mutta lukija voi suhteuttaa kokeellista keinovalikoimaa ja sen uudistamista aiempaan kirjalliseen perinteeseen sekä teosta kehystäviin tekijähaastatteluihin.

Monikielinen määrittely ironisena ja nonsensisena keinona *Designissa*

Kaj Kalinin *Designin* asetelma on osittain autofiktiivinen, sillä kertojana toimii muotoilun peruskurssin opettaja, ja kirjailija itse on opettanut eri laitoksissa, kuten esimerkiksi Aalto-yliopistossa, sekä tullut tunnetuksi kotimaista muotoilua koskevista lehtikirjoituksistaan. *Design* kuitenkin jättää kertojan nimeämättä, ja teos lähenee tyylikeinoiltaan aforistista

ja runomuotoista ilmaisua. Romaani etenee semanttisen ja kielellisen assosiaation sekä kontrastoinnin ohjaamana, pitkälti kiteyttävään ja toteavaan tyyliin. *Design* on myös taitettu runokokoelmille tyypilliseen tapaan: kappalejako on toteutettu tyhjien rivien avulla, eikä tekstiä ole tasattu oikeasta reunasta. Reunan jättäminen tasaamatta poikkeaa vakiintuneesta tavasta taittaa romaanit, ja sitä voi tulkita asemoitumisena runouden lajiin (ks. Piippo 2020b, 217). Tekstin asettelu toimii kertomakirjallisuudessa lisäksi jäsentelevänä moodina, ja kappalejaot pilkkovat kerrontaa usein merkityksellisiin yksiköihin (Nørgaard 2019, 135). *Designissa* ensimmäisen rivin sisennysten korvaaminen tyhjillä riveillä korostaa lisäksi kappaleiden itsenäisyyttä ja aforistisuutta.

Designin kerrontatilannetta on mahdollista tulkita muotoiluopin peruskursina, joka tosin esitellään lukijalle vasta teoksen toisessa osassa. Lukija käyttää siten teosta hahmottaakseen todennäköisesti avukseen paratekstejä, kuten eri osioiden otsikoita, jotka viittaavat viimeistä (6. DE) lukuun ottamatta jollakin tavalla kirjaesineen materiaaliin ominaisuuksiin. Paratekstien korostunut merkitys tulkinnassa tuottaa lukemiseen etäisyyttä, joka etualaistaa teoksen alaotsikossa ”Romaani. Rakenne. Väline” nimettyä välineellisyyttä sen si-

jaan, että teos kutsuisi lukijaa uppoutumaan tarinamaailmaan tai korostaisi yksilöllistä kokemusta kuvatusta todellisuudesta. Teoksen dekonstruktioivainen luonne painottuu otsikoinnin lisäksi viimeisen osan avaavissa fragmenteissa, joissa kieritään auki otsikon sanaleikki yhdistämällä ensimmäinen tavu latinan *de*-prepositioon ja jälkimmäinen *signum*-sanaan (*Design*, 165).

Siinä missä Purokurun teoksen monikieliset keinot ovat tunnistettavia sosiaalisesta mediasta ja aiemmasta kaunokirjallisuudesta, Kalinin teoksen kriittisen perkuun kohteena voi pitää suomalaisen muotoilun kehityskulkuja 1980-luvulta 2000-luvun loppuun. Aikakauden suomalaisen suunnittelun ominaispiirteinä on pidetty jännitteisyyttä kansallisen perinteen ja globalisaation välillä, valtion tukemien muotoilulaitosten kasvavaa yhteistyötä yksityisen sektorin kanssa sekä teollisen muotoilun merkityksen kasvua. Nopea kansainvälistyminen näkyi vuosituhan- nen lopussa lisäksi muotoilua koskevan uuden ”anglo-amerikkalaisen terminologian käyttö[önottona]”. (Korvenmaa 2009, 278–284, 299.) Vuosituhannen vaihteen jälkeen on puolestaan puhuttu muotoilun moninaistumisesta ja sen levittäytymisestä digitalisaation myötä osittain immateriaaliin kokonaisuuksiin, kuten palveluihin ja erilaisiin ym-

päristöihin. Toisin sanoen muotoilu ”on läsnä kaikkialla”. (Mt., 317.)

Monikielisyyttä käytetään *Designissa* esittämään myös akateemisen maailman murrosta, eritoten muotoilusta tunnetuksi tulleen Aalto-yliopiston säätiöitämistä seuranneita jännitteitä. Tutkijat ovat tuoneet esiin, kuinka uuden innovaatiopolitiikan soveltaminen muuttaa tiedonkierron tapoja yliopistoissa, kun tiedettä edistävän ja ymmärrystä tuottavan tiedon sijaan päätavoitteena on kehittää patentoitavia keksintöjä elinkeinoelämän ja teknologiateollisuuden kosiskeluun (Kaidesoja & Kauppinen 2018, 100–102, 118–121). Tampereen yliopiston brändäämisen intertekstuaalisia kytköksiä jäljittänyt Juha Raipola (2019, 309–310) on todennut, että tuotteistavan diskurssin käyttöönotto on johtanut tiedeyhteisössä ratkaisemattomaan ristivetoon. Raipolan mukaan kitka kumpuaa siitä, että ”opiskelijoita on yhtäältä sitoutettava yliopiston brändin mukaiseen yhteisöön, mutta – heille on samalla opetettava kriittisen ajattelun avaintaitoja” (mt., 309–310).

Designissa monikielisyys tarttuu tähän jännitteisyyteen esittäen varioidusti eri tiedonkierron tapoja leimaavia diskurseja. Yhtäältä Kalinin teos jäljittelee kielenkäyttöä, joka pyrkii kategorisoinnin ja mallintamisen kautta tuottamaan tietoa todellisuudesta. Toisaalta

se imitoi kielellistä nostattamista, jossa englanninkielisiä sitaattilainoja käytetään sloganeiden tavoin tuotteistamiseen ja arvonluontiin. Monikielisuuden tulkintaan vaikuttaa teoksessa sekin, että suomen kieleen on yhdistetty englannin ohella muun muassa latinaa, saksaa, ranskaa, japania ja ruotsia. Ammentaminen useista eri kielistä tuottaa monikielisyysyteen väistämättä enemmän kohosteisuutta kuin kahden eri kielen yhdistely, ja klassisen kielen käyttö luo tulkintaan tasoja, joita pelkästään *lingua franca*n ja enemmistökielen vuorottelu ei tavoita.

Designissa toistuva latinan kieli kantaa kaikuja niin pitkästä historiasta, sivistyksestä kuin elitismistä. Nykyään klassiseen kieleen törmää todennäköisimmin tutkimuskäytössä, ja se näyttää ”kielellisen harrastuneisuuden leikkikenttänä” (Kivistö 2019, 277). Tyyllillinen valinta käyttää latinaa tematisoi siis kysymyksiä kielellisestä kompetenssista, erityisesti kielenkäytön ja oppineisuuden yhteenkietoutumisesta. Klassiseen kieleen on näin ollen mahdollista sitoa vahva eetos kielellisen ja kulttuurisen perinteen konservoinnista, mutta sen käyttö voidaan nähdä myös itsetarkoituksellisenä poseeraamisena. Vaihtoehtoisesti latinan käyttö voi kiteytyä kontekstistaan irrotettuihin kliseisiin, niin kutsuttuihin lentäviin lauseisiin, joiden alkupe räinän käyttöyhteys on hämärtynyt.

Kalinin teoksessa kerronnassa toistuvan määrittelyn kohteena on designin jatkuva kielentäminen, joka muodostaa romaanin fragmentit kokoavan rangan (kuva 4). Määrittelyn yhteydessä ilmevä monikielisyys ei korosta teoksessa yksistään muotoilun ja sen opetuksen kiihtyvää kaupallistumista, sillä kielten sekoittuminen ja tiukat sitaattilainat luovat samanaikaisesti vaikutelman kosmopoliittisesta ja akateemisesti käsitteellistävistä kielellisestä rekisteristä¹³. Rekisteriä tuetaan typografisilla tyylikeinoilla ja kirjoitusasussa ilmenevillä valinnoilla, kuten kapiteeleilla ja kursiveilla. Samankaltaisten tyylikeinojen tuottama vaikutelmaa on kirjallisuudentutkimuksessa ymmärretty sanakirjoille tyypillisen rakenteen jäljittelynä, johon kuuluu niin hakusanojen käännosten avaaminen kuin mahdollisten käyttöesimerkkien antaminen (ks. Helle & Piippo 2021, 416). Kalinin teoksen kritiikeissä aforis-

tista määrittelyä on tulkittu kielellisenä esityksenä ”designin kokemasta inflaatiosta”, muotoiluajattelun leviämisestä kaikkialle (Vehanen 2012). Tämän lisäksi jatkuvaa uudelleenmuotoilua voi ajatella teoksen johtavana poeettisena periaatteena, jossa vyöryttävät ja ”saarnaus-takin” (mt.) lähenivät määrittelyt toimivat välineenä tarkastella designiin kytkeytyvien merkitysten risteämistä. Lainatussa katkelmassa sanakirjamuodon soveltamiseen tuovat liikkuvuutta täsmällisestä määrittelystä kieltäytyminen, modaaliverbi ”uskoa” ja kohosteinen negaatio. Design määritellään taiteessa ja ihmisessä ”odottavaksi” tyhjäksi tilaksi, ja kieltomuoto osoittaa merkityseroja eri kielten välillä. Määrittelyn avoimuutta korostaa lisäksi fragmentin kohosteinen päätepiste, kapiteelein ja kursivein kirjoitettuun ”valmiuteen” päätyminen valmiin sijaan. Ensimmäisen rivin kursoinnin voi tulkita merkitsevän otsik-

Käyttöliittymä II, Scripta et Verba. Ortodoksinen pappiseminaari

DESIGN, uskon, ei ole loppujen lopuksi ja latinaksi usein toisaalla toisteltu ”DESIGNO”. Paremminkin **SCRIPTA**.

Mikä tarkoittaa: Ihmistä, ihmistään, kirjoituksissa, kirjoissa, musiikissa, kuvissa odottava vapaa tila, *VALMIUS*.

Kuva 4. Design, s. 82.

koa, joka assosioi designin kieleen ja tarjoaa lisäksi uskonnollisia konnotaatioita määrittelylle. Mielleyhtymien moninaisuus kiteytyy designin ja latinankielisen *scripta*-sanan rinnastukseen, sillä sanaa voi tulkita niin kielen kuin uskonnon viitekehyksessä¹⁴.

Sanakirjamuotoon yhdistyvää monikielisyttä on käytetty kaunokirjallisuudessa huumorin lähteenä. Klassikkoesimerkkinä sanakirjamuodon satiirista potentiaalista voi pitää Gustave Flaubertin *Valmiiden ajatusten sanakirjaa* (1911/1997), joka toimii eräänlaisena käyttökelpoisten latteusten katalogina. *Valmiiden ajatusten sanakirja* nivoutuu parodisesti ranskalaiseen mietelmäkirjallisuuteen, joka on osoitettu salonkipiireissä viihtyvälle lukijalle. Yläluokan ja porvariston teennäiselle tapakulttuurille irvailu näkyy esimerkiksi Flaubertin käyttämässä imperatiivissa: sanakirja on koostettu kielellisistä toimintaohjeista, joita noudattamalla kerronnan yleisöksi oletetun pyryrin on mahdollista päästä osaksi seurapiirejä, kun hän taitaa mukailla säädyllysen keskustelun verbaalista koreografiaa tilanteeseen sopivalla hokemalla.

Design jakaa osittaisen sanakirjamuodon ja tasaisesti toistuvan imperatiivin Flaubertin teoksen kanssa, joskin kerronnan opastettavana yleisönä ovat kotimaisen muotoilun maailmaan pon-

nistavat peruskurssilaiset. Flaubertin teoksessa latinankielisten kliseiden, kuten ”fiat lux”, siteeraamisen tehtävänä on saattaa puhuja naurunalaiseksi. Samanlainen teennäisen poseerauksen osoittaminen ja indoktrinoinnin parodiointi on paikoin läsnä *Designissakin*: ”Oheinen neste jatkossa ei muuten ole mitään ”vetä”, vaan mustaa sappea (*Melaina chole*)” (*Design*, 25, kurssiivit ja lihavoinnit alkuperäiset).

Ironisuus on mahdollista paikantaa teoksissa kahden yleisöposition erillisyyteen: kertojan yleisön oletetaan suhtautuvan jokseenkin vilpittömästi hänelle osoitettuihin ohjeisiin, kun taas teoksen olettama ihannelukija tunnistaa lateuden sekä poseerauksen ja kykenee siten nauttimaan positioiden välisestä ironisesta kitkasta. *Design* tosin poikkeaa *Valmiiden ajatusten sanakirjasta* siinä, että kerronnan voi katsoa itse asiassa pedagogisesti koulivan kerronnan yleisöä ironian havaitsemiseen. Myös *Römaanin* sepitteellisessä esipuheessa teoksen todetaan koostuvan aforismeista (*Römaanin*, 7), mutta arkisia huomioita toistetaan ilman eri yleisöjä jaottelevaa ironiaa. Banalisoiva kerronta havainnollistaa pikemminkin sitä, kuinka huomioja elämystalouden virrassa yhtenäiseksi oletettua yleisöä puhuttelevat ensisijaisesti henkilökohtaisiin kokemuksiin pohjautuvat, välittömästi jaettavat ja laa-

jasti resonoivat ajatukset, vaikka kokemuksista käytettäisiin merkityksettömyyden alleviivaamiseen (ks. Kangaskoski 2021, 41–43; myös Mäkelä 2019, 171).

Ironian lisäksi monikielisuuden tulkitsemista mutkistaa Kalinin teoksessa siteeraamisen korostuneisuus. *Römaanin* tapaan myös *Designissa* käytetään *Lorem ipsum dolor*-mallitekstiä. Pseudokielinen litania esiintyy ensimmäistä kertaa nimiösivua seuraavalla sivulla, oikeaan alareunaan aseteltuna. Tavanomaisesti nimiösivua seuraavalle sivulle on sijoitettu siteeraus voi kommentoida tai täsmentää teoksen otsikkoa tai vaihtoehtoisesti toimia koko teoksen tulkintaa määrittävänä mottona (Genette 2001, 156–160). Pseudokielisen mallitekstin asettaminen moton paikalle etualaistaa *Designin* omia muotoiluratkaisuja, samalla kun siteerauksen uupuminen romaanin alusta kiinnittää huomion kielelliseen lainaamiseen ja sen merkityksiin teoksessa.

Monikielisuuden on kaunokirjallisuudessa todettu tematisoivan kielenkäytön kontekstia, mitä voi pitää myös lukijaa opastavana keinona (Wischmann 2019, 60). Sitaattilainoihin liittyvä kontekstista irrottaminen mahdollistaa *Designissa* esiintyvän monikielisuuden tulkitsemisen paikoin nonsensiseksi keinoksi. Kirjallisuudentutkija Susan Stewart kirjoittaa nonsensesta kielen-

käyttönä, jossa ”kieli on tempaistu kontekstistaan, kieli kääntyy itseään vastaan, kieli on loppumatonta taantumista” (Stewart 1978/1979, 3). Tekstienvälisyyden ja kontekstuaalisuuden näkökulmasta aihetta lähestyvä Stewart korostaa, että järkeistävään määrittelyyn usein yhdistyvää nonsensea leimaa vaikutelma olemisesta ”siellä missä sen ei pitäisi olla” (”nonsense is that which should not be there”) (mt., 5–6). Kalinin romaanissa tämä kontekstuaalinen epäsuhta tuotetaan monikielisyyteen olennaisesti liittyvällä vierauden vaikutelmalla, jota alleviivataan typografisilla keinoilla. Nonsensen piirteisiin kuuluu myös voimakas sitoutuminen kieleen, toisin sanoen kielten rooli fiktiivisen todellisuuden luojana on siinä määrin korostunut, ettei kielten voi sanoa pelkästään esittävän tarinamaailmaa (Laakso 2014, 65; Katajamäki 2016, 313). Sama sitoutuneisuus näkyy *Designissakin*, kun kerronta etenee määritelmien assosiativisen tai kontrastoitavan logiikan ohjaamana.

Huumoria ammennetaan nonsensissa usein dikotomioista, kuten korkean ja matalan vastakkainasettelun tuottamasta jännitteisyydestä (Laakso 2014, 61–62). *Designissa* vastakkain asetetaan muotoiluinstituution markkinallistuminen ja suunnittelua ohjaavien perinteiden vaaliminen. Teos ei tunnu niinkään debatoivan yksioikoisesti jommankum-

man näkökannan puolesta, kuin leikittävän vastakkaisten tiedonkierron diskurssien tuottamalla ideologisella ja humoristisella hankauksella. Törmäyttäminen näkyy esimerkiksi katkelmassa, jossa imitoidaan intermediaalisen viittauksen avulla konekäännöksiä (kuva 5).

Käännösrobotiikka näyttäytyy Kalinin teoksessa kielellisen kommunikaation kontekstista irrottamisen huipeutena. Katkelmassa kielellinen rapautuminen oirehtii esimerkiksi englanninkielisinä sanoina, käyttöohjeet yhdyssanan kirjoittamisessa erikseen, taivutuksen uupumisena ja verbien regressoitumisena inifinitiivimuotoon.

Viittaus Baabelin torniin on sekin monikielisyyden käsittelyn yhteydessä vaikiintunut, arkkityyppinen rappion kuva, jonka avulla voidaan moralisoivasti kommentoida niin paheellisuutta kuin monikulttuurisuutta (ks. Major 2018, 17–19). *Designissa* viittausta Baabeliin voi tulkita siten kriittisenä symbolina, joka korostaa monikielisyyttä kielellisenä rappeutumisenä, samalla kun se parodioi amerikkalaisen brändäysdiskurssin kömpelöä tuontia suomalaiseen suunnitteluun. Monikielisyytustutkimuksessa onkin esitetty, että kielten yhdistely voi kaunokirjallisuudessa ohjata huomion kääntämistä koskeviin kysymyksiin ja

Käännösrobotiikka

USER´S GUIDE * KÄYTTÖ OHJEET (FIN)
BABEL DESIGN * PANASONIC INVERTER

KYSYMYKSET

Minun leivinuuni seis tekeillä luona microwave ja ”H97” ja ”H98” säilyttää kotona ilmaista akkuna?

VASTAUKSET

*Ilmaista osoittaa arvoitus avulla microwave generointi elimistö.
Haluta asettua yhteyteen by authorised Asepalvelus Keskittyä.*

Kuva 5. Design, s. 142.

ongelmiin (Wischmann 2019, 61).

Moralisoivan tulkintavaihtoehdon lisäksi Baabelin mainitseminen kytkeytyy – ainakin kirjallisuudentutkimusta tuntevalle lukijalle – tyystin toisenlaiseen tekstiin. Baabelia myönteisesti merkityksellistänyt Roland Barthes käsittelee symbolia klassikkoeseessään *Tekstin hurma* (1973/1993):

Silloin vanha raamatullinen myytti kääntyy ympäri, kielten sekoittuminen ei ole enää rangaistus. Subjekti saavuttaa nautinnon kielten yhdyselämässä, kielten, jotka toimivat rinta rinnan: mielihyvän teksti on pyhitetty Baabel. (Barthes 1993, 10.)

Esseessään Barthes korostaa kahden eri koodin yhteenhankautumista ja sen aiheuttamasta säröstä avautuvaa lukemisen nautintoa. Samanlainen kitka ja särö erottuvat *Designissa*, kun markkinallistumiseen niveltynyt monikielisyys asettuu vastakkain kielellistä kompetenssia ja sivistystä viestivän rekisterin kanssa. Särön ajatus on keskeinen myös nonsensessa, jossa kaksi eri katsantokantaa todellisuuteen ovat ristiriidassa keskenään, mikä saa tekstin jakautumaan kahtia ja tuottaa kommunikatiota kommentoivaa ironiaa (Stewart 1978/1979, 20). Monikielisyys voi ajatella korostavan *Designissa* jopa kulttuurista hedonismia, kun kertoja käyt-

tää rinnakkain useita eri kieliä ja ilmaisuvälineiden rajoja ylittäviä viittauksia eri taideteoksiin ja muotoilun klassikoteksteihin¹⁵. Se toimii myös vastavoimana tuotteistamiseen ja yhtenäistämiseen tähtäävälle brändäysdiskurssille, sillä monikielisyys äärellä pinnisteleminen voi olla keskeinen osa teoksen esteettistä vaikutelmaa (ks. Tidigs 2020, 226–227), Parhaimmillaan tällainen ponnistelu voi herättää kysymyksiä lukemisen luonteesta (mt., 232). *Designissa* monikielisuuden varioituvat funktiot ja niiden edellyttämä tulkinnallinen työ haastavat pohtimaan kielen roolia niin romaanissa kuin sen esittämässä murroksessa.

Lopuksi

Kaj Kalinin ja Pontus Purokurun teosten monikielellisyyden keinot eroavat niin taajuudeltaan kuin funktioiltaan. *Designissa* käytössä on toistuvasti useita eri kieliä suomen lisäksi, kun taas *Römaanissa* monikielisuuden vaikutelma nojaa pääosin englannin kielen ja suomen kielen yhdistämiseen. Eroista huolimatta monikieliset keinot osoittautuvat kummassakin teoksessa merkitykselliseksi, ja niiden avulla sekä esitetään että kritisoidaan huomio- ja elämystalouden ilmiöitä.

Tarkasteleman teokset poikkeavat olennaisesti toisistaan siinä, millaisia

tulkintoja niiden kokeelliset keinovalikoimat mahdollistavat. *Römaanissa* monikielisyys kytkeytyy pääosin autenttisuuden luomiseen ja banalisointiin, ja se korostaa taiteellisen työn muuntumista tympeäksi ja kaupalliseksi sisällöntuotannoksi. Englanninkielisten sanojen töhriminen suomenkielillä ääkkösillä ja graafisilla keinoilla osoittautuu teoksessa brändäämistä kritisoivaksi keinoksi, jonka tulkitsemista kehystävät runsaat viittaukset kokeelliseen kirjallisuuteen. Teoksen sisältämien keinojen kokeellisuutta voi kuitenkin suhteuttaa kriittisesti uutuusarvoa korostaneisiin tekijähaastatteluihin. *Designissa* monikielisyyttä käytetään puolestaan määrittelyn välineenä ja osittain nonsensisena keinona, jonka merkityksellistämistä leimaa ironia. Ironisuuden lisäksi teoksen tulkintaan vaikuttavat muotoilun murroksen esittämisessä vuorottelevat diskurssit, joiden välinen hankaus jää romaanissa ratkaisematta. Särö ja monikielisten keinojen edellyttämä pinnistely kannustavat lukijaa reflektoimaan kielen roolia niin kaunokirjallisessa esittämisessä kuin kuvatussa todellisuudessa.

Viimeaikaisessa tutkimuksessa monikielisyyttä on kytkeyty laajasti kulttuuriseen ja kielelliseen ylijärjestykseen. Kielten yhdistely on todettu innovoivaksi kaunokirjalliseksi keinoksi, jonka on osoitettu kyseenalaistavan kauno-

kirjallisia ja kielellisiä konventioita. Analyysini kuitenkin osoittaa, että monikielisuuden funktiot voivat kirjallisuudessa olla sangen moninaisia ja jännitteisiä, etenkin kun kielten yhdistelyä käytetään kapitalismikriittiseen kommentointiin. Aina ei ole myöskään yksiselitteisen selvää, toimivatko kohosteiset, lukijan huomion kaappaavat keinot niinkään elämys- ja huomiotaloutta vastustaan vaiko sen palveluksessa. Jatkossa kirjallisuudentutkimuksessa voitaisiinkin kenties entistä paremmin huomioida sitä, kuinka monikielisyys voi toimia samanaikaisesti sekä sanataidetta uudistavana että sen rappeutumista esittäväinä keinoina.

VIITTEET

1. Koodinvaihdolla voidaan viitata myös kielen rekisterin vaihtumiseen, esimerkiksi murresanojen käyttöön.
2. Monikielisyysdestä ja sen merkityksestä suomalaisessa kirjallisuudessa ks. Grönstrand ym. 2019.
3. Purokuru on avannut poetiikkaansa Instagram-tilinsä stories-osioissa, mutta viittaa tässä artikkelissa ainoastaan valtamediassa ja blogialustoilla julkaistuihin teksteihin. Tutkijan näkökulmasta katsottuna poetiikasta käyty kirjallisuuskeskustelu hankaloituu merkittävästi, jos sitä käydään katoavissa formaateissa ja rekisteröitymistä vaativilla alustoilla.
4. Viittaa kertojalla teoksen oikeaan laitaan tasattujen katkelmien kertovaan tahoon. Oikeaan reunaan tasattuja katkelmia on teoksessa huomattavasti vasemmalle tasattu enemmän, ja keskustelussa kertojaksi nimitämäni osapuolen kokemukset korostuvat. Siksi tulkiten, että teoksesta voidaan erottaa kertoja, jonka kokemusta *Römaanissa* raportoidaan, sen sijaan, että kyseessä olisi vuoropuhelulle rakentuva dialogiromaani.

Seassa on myös katkelmia, jotka eivät täysin istu chat-keskustelun kehyykeen, ja tämän vuoksi kertojasta puhuminen on mielekkäämpi ratkaisu kuin hahmottaa romaania kerrontaa kahden äänen tuottamana.

5. Otsikossa esiintyvän kohosteisen ääkkösten käytön voi tulkita lisäksi viittaukseksi Eino Santasen, Tuomas Timosen ja Matti Kangaskosken kirjalliseen performanssiryhmään *black modernism*. Teoksen nimi yhdistyy myös Brian McHalen kirjallisuudentutkimuksen klassikkoteokseen *Postmodernist Fiction* (1987), jonka kansitaiteessa on käytetty ääkkösiä koristeellisena keinona.
6. Samankaltaista keskustelua on käyty myös *Römaanin* kustantaneen Kosmoksen kirjailijoista, kuten rap-artisti Paperi-T:stä ja hänen vuonna 2016 ilmestyneestä esikoisteoksestaan (ks. Luoma-Aho 2017). Purokuru (2016) itsekin on kyseenalaistanut blogissaan tilaustyönä syntyneen runokokoelman taiteellista arvoa.
7. Ks. tekijän haastattelu *Aamun kirjassa* (2020).
8. Viittausta tukee Liukkonen teoksen synopsisen vastakkaisuus: O-teoksessa käsitellään aikalaiskokemusta leimaavaa keskittymiskyvyn herpaantumista ja neuroottisuutta.
9. Liukkonen kertoi *Iltasanomien* ”Hullu vai nero?” -otsikolla (2021) julkaistussa haastattelussa mielenterveys- ja päihdeongelmistaan sekä kritisoi hänestä kirjoitettuja juttuja keskittymisestä ulkokirjallisiin seikkoihin. Samanaikaisesti Liukkonen kuitenkin moitti nykyistä kirjallista julkisuutta räväköiden henkilöahmojen ja ulkokirjallisten performansien puutteesta: ”Kirjallisuuskenttä on tosi laimea. Siellä ei tapahdu ikinä mitään. Joku Tuomas Kyrö on telkarissa ja *that's it*. Kirjailijat eivät ole kiinnostavia tai seksikkaita”. (Makkonen 2021, kurssiivi alkuperäinen.)
10. Ks. Gustafsson 2017.
11. Ks. Haastattelu *Aamun kirjassa* (2020).
12. Ks. Purokuru haastattelut *Aamun kirjassa* & *Luomiskertomus*-podcastissa (2020). Purokuru *Vallankumouksen hedelmiä* -blogia ja siitä annettuja haastatteluja tutkinut Hanna Kuusela (2020, 92) on myös nostanut esiin kirjailijan huojuvan suhtautumisen tekiyyteen kirjallisessa julkisuudessa.
13. Designin toistuvaa määrittelyä voi tulkita lisäksi akateemisen kielenkäytön parodiointina, jolla on pitkät kirjalliset perinteet (ks. Kivistö 2010, 18).
14. Scripta-sana voi tuoda mieleen myös Jussi Halla-ahon samannimisen rasistisen blogin,

joskin mahdollinen viittaus ei juuri avaa Kalinin teosta muutoin kuin kenties jonkinlaisena Halla-ahon kirjoitusten epäsuorana vastatekstinä.

15. Aura Nikkilä (2020) toteaa Ville Tietäväisen *Näkymättömät kädet* (2014) -sarjakuvamaania analysoidessaan, että monikieliset intertekstuaaliset viittaukset voivat kaunokirjallisuudessa tematisoida kulttuuristen rajojen keinotekoisuutta ja niiden häilyvyyttä. Kalinin teoksessa intertekstuaalinen kielen rajankäynnin tematisointi laajenee myös eri ilmaisuvälineiden rajojen liukuvuuteen.

TUTKIMUSAINEISTO

Purokuru, Pontus (2019) *Römaanin*. Graafinen suunnittelu: Bifu. Helsinki: Kosmos.

Kalin, Kaj (2012) *Design: Romaani. Väline. Rakenne*. Ulkoasu: Kai Sairanen, Turning Point Oy. Helsinki: Siltala.

Flaubert, Gustave (1997) *Valmiiden ajatusten sanakirja*. Suom. Mirja Halonen ja Ville Keynäs. [*Le Dictionnaire des idées reçues*, 1911.] Helsinki: Loki-kirjat.

LÄHTEET

Aamun kirja (2020) ”Herkuttelin sosiaalisen median kielellä – tässä outoutetaan perinteinen romaani”, sanoo Pontus Purokuru. Yle Areena 25.1.2020. <https://areena.yle.fi/1-50430236>. (Tarkistettu helmikuussa 2023)

Arminen, Elina (2013) Kirjailijat ja brändäys. Teoksessa Mika Hallila, Yrjö Hosiaisuus, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajarvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus: Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Helsinki: SKS, 165–166.

Arminen, Elina (2018) Jussi Siirilän *Historia on minut vapauttava* ja satiirin vaikuttamiskeinot 2000-luvun kulttuurikapitalismissa. Teoksessa Jussi Ojajarvi, Erkki Sevänen & Liisa Steinby (toim.) *Kirjallisuus nykykapitalismissa: Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Helsinki: SKS, 286–312.

Arminen, Elina, Logrén, Anna & Sevänen, Erkki (2020) Johdanto: Kirjallisen elämän muodonmuutos. Teoksessa Elina Arminen, Anna Logrén, & Erkki Sevänen (toim.) *Kirjallinen elämä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa*. Tampere: Vastapaino, 13–46.

Barthes, Roland (1993) *Tekstin hurma*. Suom. Raija Sironen. [*Le plaisir du texte*, 1973.] Tampere: Vastapaino.

Bray, Joe, Gibbons, Alison & McHale, Brian (2012) Introduction. Teoksessa Joe Bray, Alison Gibbons & Brian McHale (toim.) *The Routledge Companion to Experimental Literature*. London & New York: Routledge, 1–18.

Celis Bueno, Claudio (2017) *The Attention Economy: Labour, Time and Power in Cognitive Capitalism*. London & New York: Rowman & Littlefield International.

Gardner-Chloros, Penelope & Weston, Daniel (2015) Code-switching and multilingualism in literature. *Language and Literature* 24(3), 277–288. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0963947015585065>

Genette, Gerard (2001) *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Käänt. Jane E. Lewin. [Seuils, 1987.] Cambridge: Cambridge UP.

Grönstrand, Heidi, Kauranen, Ralf, Löytty, Olli & Melkas, Kukku (2019) Monikielisyys ja kielellinen moninaisuus Suomen kirjallisuudessa. Teoksessa Arja Nurmi, Saija Isomaa & Päivi Pahta (toim.) *Kielten ja kirjallisuuksien mosaiikki. Näkökulmina valta, periferia ja arki*. Helsinki: SKS, 76–98.

Gustafsson, Miia (2017) Kulttuurivieras Miki Liukkonen kirjoitti jättiläisromaaniin, jonka nimeä ei voi lausua. *Yle.fi* 9.4.2017. <https://yle.fi/a/3-9547553> (Tarkistettu helmikuussa 2023)

Helle, Anna (2016) ”On olemassa kivun alue minne vitsi ei yllä” – Harry Salmenniemen *Texas, sakset* ja väkivaltaiset affektit. Teoksessa Anna Helle & Anna Hollsten (toim.) *Tunteita ja tunteuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Helsinki: SKS, 108–127.

Helle, Anna (2018) ”The Value Was Here”. Runon ja rahan kytkös Eino Santasen setelirunoissa. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain* 1/2018, 48–65. DOI: <http://dx.doi.org/10.30665/av.70007>

Helle, Anna (2019) *Todellisuus pahoinpiteli runon: Yhteiskunnallisuus ja tunteet suomenkielisessä kokeellisessa nykyrunoudessa*. Turku: Eetos.

Helle, Anna & Piippo, Laura (2021) Kokeellisuus, menetelmällisyys ja käsitteellisyys 2000-luvun suomalaisessa kirjallisuudessa. Teoksessa Irmeli Hautamäki, Laura Piippo & Helena Sederholm (toim.) *Avantgarde Suomessa*. Helsinki: SKS, 406–430.

Heller, Steven (2015) It’s All Greek to Me. *New York* 69(4), 20. (Tarkistettu helmikuussa 2023)

Huhtinen, Hanna (2021) Teknologinen tiedostamaton Johannes Ekholmin romaanissa *Rakkauts ninku* ja Sisko Savonlahden romaanissa *Ehkä*

tänä kesänä kaikki muuttuu. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain* 18(4), 54–69.

Hypén, Tarja-Liisa (2015) *Minä olen imagoni: Jari Tervon tuotanto, brändi ja kirjailijuus*. Helsinki: SKS.

Isomaa, Saija, Nurmi, Arja & Pahta, Päivi (2019) Näkökulmia kielten ja kirjallisuuksien mosaiikkiin. Teoksessa Arja Nurmi, Saija Isomaa & Päivi Pahta (toim.) *Kielten ja kirjallisuuksien mosaiikki. Näkökulmina valta, periferia ja arki*. Helsinki: SKS, 277–299.

Joensuu, Juri (2020) Turmelua, pahoinpitelyä, luovaa väärinkäyttöä: Näkökulmia kirjalliseen tuhontaan. Teoksessa Kaisa Ahvenjärvi, Juri Joensuu, Anna Helle & Sanna Karkulehto (toim.) *Paperinen avaruus: Näkökulmia kirjaesineen ja kirjallisuuden materiaalisuuksiin*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 45. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 179–206.

Joensuu, Juri & Kilpiö, Juha-Pekka (2019) The black block: Opaque page as a graphic device. *Image & Narrative* 20(2), 5–19.

Kaidesoja, Tuukka & Kauppinen, Ilkka (2018) Akateeminen kapitalismi nykyisessä tiedepolitiikassa. *Tiede & Edistys* 2/2018, 95–123.

Kangaskoski, Matti (2021) Digitaalisten kulttuurikäyttöliittymien piilevä normatiivisuus. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain* 18(2), 28–49. DOI: <https://doi.org/10.30665/av.107876>

Karkulehto, Sanna & Venäläinen, Juhana (2016) Kulttuurin arvo elämästälouden aikana. Teoksessa Sanna Karkulehto, Tuuli Lähdesmäki & Juhana Venäläinen (toim.) *Elämykset kulttuurina ja kulttuurin elämyksenä*. Jyväskylä: Nykykulttuuri, 15–34.

Kauranen, Ralf, Huss, Markus & Grönstrand, Heidi (2020) Introduction: The processes and practices of multilingualism in literature. Teoksessa Heidi Grönstrand, Markus Huss & Ralf Kauranen (toim.) *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature*. New York & London: Routledge, 3–23.

Katajamäki, Sakari (2016) *Kukunor – Uni ja nonsensekirjallisuuden traditio Lauri Viidan runoelmassa*. Helsinki: Ntamo.

Kivistö, Sari (2010) Satiiri kirjallisuuden lajina. Teoksessa Sari Kivistö (toim.) *Satiiri: Johdatus lajin historiaan ja teoriaan*. Helsinki: Palmenia, Helsinki University Press, 9–26.

Kivistö, Sari (2019) Nykylatinaa ja latina-entusiasteja eli miten kuollutta kieltä voi elvyttää. Teoksessa Arja Nurmi, Saija Isomaa & Päivi

Pahta (toim.) *Kielten ja kirjallisuuksien mosaiikki. Näkökulmina valta, periferia ja arki*. Helsinki: SKS, 277–299.

Korvenmaa, Pekka (2009) *Taide & teollisuus: Johdatus suomalaisen muotoilun historiaan*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Kuusela, Hanna (2020) *Kollaboraatio: Yhteistekijyys nykykirjallisuudessa ja taiteessa*. Tampere: Vastapaino.

Laakso, Maria (2014) *Nonsensesta parodiaan, ironiasta kielipeleihin. Monitasoinen huumori ja kaksoisyleisön puhuttelu Kari Hotakaisen Lastenkirjassa, Ritvassa ja Satukirjassa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Linna, Tiina & Ollikainen, Antti (2022) Kustantamon kirjoittajakoulu vaikuttajille osoittaa, että some pöllyttää kirja-alaa ja tuo esiin uusia tekijöitä. *Yle.fi* 16.9.2022 <https://yle.fi/a/20-10003278> (Tarkistettu helmikuussa 2023)

Luomiskertomus (2020) ”Päätin kokeilla onnistuuko ihmislajin mullistuksista kirjoittaminen somekielellä”, sanoo Pontus Purokuru. *Yle Areena* 25.1.2020 <https://areena.yle.fi/podcastit/1-50386740> (Tarkistettu helmikuussa 2023)

Luoma-aho, Ville (2017) Post-it. *Tuli & Savu*. <https://www.tulijavasvu.net/2017/05/post-it/> (Tarkistettu helmikuussa 2023)

Major, Tristan (2018) *Undoing Babel: The Tower of Babel in Anglo-Saxon Literature*. Toronto: Toronto University Press.

Makkonen, Nina (2021) Hullu vai nero? *IS.fi* 22.12.2021 <https://www.is.fi/viihde/art-2000008445659.html> (Tarkistettu helmikuussa 2023)

Malmio, Kristina (2018) Wunderkammer? Suomenruotsalainen kirjallisuus ja uusliberalistinen talous. Teoksessa Jussi Ojajarvi, Erkki Sevänen & Liisa Steinby (toim.) *Kirjallisuus nykykapitalismissa: Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Helsinki: SKS, 384–421.

Meretoja, Hanna (2013) Mitä on filosofinen kirjallisuudentutkimus? Romaani historian ja filosofian risteyskohdissa. Teoksessa Hanna Meretoja & Aino Mäkkikalli (toim.) *Romaanin historian ja teorian kytköksiä*. Helsinki: SKS, 50–82.

Meretoja, Hanna & Mäkkikalli, Aino (2013) Romaanin historian ja teorian monimutkainen vuorovaikutussuhde antiikista nykypäivään. Teoksessa Hanna Meretoja & Aino Mäkkikalli (toim.) *Romaanin historian ja teorian kytköksiä*. Helsinki: SKS, 15–48.

- Nikkilä, Aura (2020) Transcending borders through multilingual intertextuality in Ville Tietäväinen's graphic novel *Näkymättömät kädet*. Teoksessa Heidi Grönstrand, Markus Huss & Ralf Kauranen (toim.) *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature*. New York & London: Routledge, 199–224.
- Nørgaard, Nina (2009) The semiotics of typography in literary texts: A multimodal approach. *Orbis Litterarum* 64 (2), 141–160.
- Nørgaard, Nina (2019) *Multimodal Stylistics of the Novel: More Than Words*. London: Routledge.
- Mäkelä, Maria (2019) Literary Facebook narration: Experientiality, simultaneity, tellability. *Partial Answers* 17(1), 159–182.
- Ojajärvi, Jussi, Sevänen, Erkki & Steinby, Liisa (2018) Talous ja yhteiskunta nykykapitalismissa ja sitä edeltävissä kapitalismin vaiheissa. Teoksessa Jussi Ojajärvi, Erkki Sevänen & Liisa Steinby (toim.) *Kirjallisuus nykykapitalismissa: Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Helsinki: SKS 55–98.
- Piippo, Laura (2016) ”650 sivua tiivistettyä hulluutta on liikaa” – Jaakko Yli-Juonikkaan *Neuromaani* (2012) elämästälouden karstana ja polttoaineena. Teoksessa Sanna Karkulehto, Tuuli Lähdesmäki & Juhana Venäläinen (toim.) *Elämykset kulttuurina ja kulttuuri elämyksenä*. Jyväskylä: Nykykulttuuri, 347–372.
- Piippo, Laura (2020a) *Operatiivinen vainoharha normaalitieteen aikakaudella: Jaakko Yli-Juonikkaan Neuromaaniin kokeellinen poetiikka*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Piippo, Laura (2020b) Merkittävät marginaalit. Teoksessa Kaisa Ahvenjärvi, Juri Joensuu, Anna Helle & Sanna Karkulehto (toim.) *Paperinen avaruus: Näkökulmia kirjaesineen ja kirjallisuuden materiaalisuuksiin*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 45. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 207–230.
- Purokuru, Pontus (2016) Essee taidosta laittaa sanoja peräkkäin. *Kansanuutiset.fi* 29.9.2016 <https://blogit.kansanuutiset.fi/toimittaja-testaa/essee-taidosta-laittaa-sanoja-perakkain/> (Tarkistettu lokakuussa 2022)
- Raipola, Juha (2019) ”Ihminen ratkaisee”. Instrumentaalinen humanismi Tampereen korkeakoulun brändiviestinnässä. *Tiede & Edistys* 4/2019, 298–313.
- Rantakallio, Inka (2018) Sana ylös: Riimittely suomenkielisessä rap-lyriikassa. Teoksessa Siru Kainulainen, Liisa Steinby & Susanna Välimäki (toim.) *Kirjallisuuden ja musiikin leikkauspintoja*. Helsinki: SKS, 361–386.
- Riihinen, Eleonoora (2022) WSOY aloittaa maksuttoman kirjoittajakoulun sosiaalisen median vaikuttajille, kirja-alalla pöyristyttiin: ”Kuka tahansa ei voisi julistautua vaatesuunnittelijaksi tai muusikoksi”. *HS.fi* 18.8.2022 <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009011963.html> (Tarkistettu lokakuussa 2022)
- Ruohonen, Voitto (2018a) Kapitalismi, julkisuus, kirjallisuus ja Web 2.0. Teoksessa Jussi Ojajärvi, Erkki Sevänen & Liisa Steinby (toim.) *Kirjallisuus nykykapitalismissa: Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Helsinki: SKS, 144–174.
- Ruohonen, Voitto (2018b) Kulttuurijournalismin muodonmuutos: Kirjallisuus 2010-luvun alun *Helsingin Sanomien* kulttuuriosastossa. Teoksessa Jussi Ojajärvi, Erkki Sevänen & Liisa Steinby (toim.) *Kirjallisuus nykykapitalismissa: Suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin näkökulma*. Helsinki: SKS, 175–198.
- Saariluoma, Liisa (1989) *Muuttuva romaani*. Hämeenlinna: Karisto.
- Saariluoma, Liisa (1992) *Postindividualistinen romaani*. Helsinki: SKS.
- Stewart, Susan (1978/1979) *Nonsense: Aspects of Intertextuality in Folklore and Literature*. Baltimore & London: The John Hopkins UP.
- Sykäri, Venla (2014) Suomenkielinen improvisoitu rap ja komposition strategiat. *Elore* 21(2), 1–39.
- Tidigs, Julia (2014) *Att skriva sig över språkgränserna: Flerspråkighet i Jac. Ahrenbergs och Elmer Diktonius prosa*. Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Tidigs, Julia (2020) Multilingualism and the work of readers: Processes of linguistic bordering in three cases of Swedish-language literature. Teoksessa Heidi Grönstrand, Markus Huss & Ralf Kauranen (toim.) *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature*. New York & London: Routledge, 225–241.
- Tidigs, Julia & Bodin, Helena (2020) Flerspråkig litteratur och läsare i interaction. *Edda* 107(3), 144–151.
- van Peer, Willie (1997) Mutilated Sign: Notes Toward a Literary Paleography. *Poetics Today* 18(1), 33–57.
- Vehanen, Irene (2012) Turhuuden ja käytännöllisyyden liitto. *Kiiltomato.net* 15.10.2012. <https://kiiltomato.net/critic/kaj-kalin-design/> (Tarkistettu lokakuussa 2022)
- Watt, Ian (1957/1962) *The Rise of the Novel: Studies in Defoe, Richardson and Fielding*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Wischmann, Antje (2019) Self-reflective “Minority literature”: A stylistic profile of a case study. *Multiethnica* 39, 54–65.
- Wolf, Werner (2005) Intermediality. Teoksessa David Herman, Marie-Laure Ryan & Manfred Jahn (toim.) *Routledge Handbook of Narrative*. London & New York: Routledge, 252–256.
- Zuboff, Shoshana (2015) Big other: Surveillance capitalism and the prospects of an information society. *Journal of Information Technology* 30(1), 75–89.

FM Noora Vaakanainen on kirjallisuustieteen apurahatutkija Tampereen yliopistossa. Vaakanainen tutkii väitöskirjassaan 2010-luvun kokeellisen suomenkielisen romaanikirjallisuuden graafisia ja kielellisiä keinoja sekä niiden vuorovaikutteisuutta.

Kirjoittaja kiittää Laura Piippoa artikkeliluonnoksen kommentoinnista.